

Kosenko, I. S., Balabak, A. F., Sonko, S. P., Balabak, O. A., Balabak, A. V., Opalko, A. I., Denysko, I. L., & Soroka, L. V. (2019 a). Tolerance of hazelnuts towards unfavorable environmental factors. *Ukrainian Journal of Ecology*. Vol. 9. No 3. P. 117–125. DOI: <https://doi.org/10.15421/40290501>.

Kosenko, I., Hrabovyi, V. & Opalko, A. (2021). Accessibility of National dendrological park “Sofiyivka” of the NAS of Ukraine for people with special needs. Social and educational services for children with disabilities: history, theory and practice: Joint monograph [Ed.: O. O. Kravchenko]. Częstochowa: HARIT. P. 327–332.

Kosenko I. S., Opalko A. I., Balabak O. A., Opalko O. A. & Balabak A. V. Hazelnut (*Corylus domestica* Kos. et Opal.) research and breeding at NDP «Sofiyivka» of NAS of Ukraine. Temperate Horticulture for Sustainable Development and Environment. Ecological aspects. [Eds.: Larissa I. Weisfeld, Anatoly I. Opalko, Sarra A. Bekuzarova.]. Oakville; Waretown: Apple Academic Press, 2019 b. Ch. 13. P. 237–267+D, E, F.

Kosenko, I.S., Opalko, O.A., Zagoruiko L.O. & Opalko, A.I. (2020). Dendrological park “Sofiyivka”: Its history and botanic collection. *The International Journal of Plant Reproductive Biology*. Vol. 12(1). P. 25–33.

Łojek, J. (1995). *Dzieje pięknej Bitynki. Opowieść o życiu Zofii Wittowej-Potockiej (1760–1822)* [6-e wyd.]. Warszawa: Alfa. 443 p.

Łojek, J. (1998). *Stanisław August Poniatowski i jego czasy*. Warszawa: Alfa. 229 p.

Themery, T. (1846). *Guide de Sophiowka: surnommé la merveille de l'Ukraine, Jardin de la couronne situé près d'Human, dans les colonies militaires*. Odessa: A. Braun. 63 p.

Trembecki, S. (1815). *Sophiowka: poeme polonais* [Trad.: vers francais par le comte de Lagarde]. Vienne: De L'Imprimerie d'Antoine Strauss.. 176 p.

Wolszczanowa H. (1972). Potocki: Stanisław Szczęśny, Jósefa Amelia z Mniszchów, Stanisław Septym, Jarosław, Mikołaj. *Słownik pracowników książki polskiej* [Ed.: I. Treichel]. Warszawa, Łódź: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. P. 709–710.

УДК 635.9:378.147.091.3

DOI 10.37555/2707-3114.1.2021.247349

Впровадження дидактичних принципів у навчальну дисципліну «Квітникарство та декоративне садівництво»

Антонець М. О., Антонець О. А.

Полтавський державний аграрний університет, Полтава. e-mail: Antmarina63@yahoo.com, Apisaaa61@gmail.com

Introduction of didactic principles in the “Floriculture and ornamental gardening” academic subject

Antonets M. O., Antonets O. A.

Poltava State Agrarian University, e-mail: Apisaaa61@gmail.com

Анотація. Актуальність теми обумовлена пошуком нових дидактичних принципів і впровадження їх у викладання навчальної дисципліни «Квітникарство і декоративне садівництво» на кафедрі рослинництва ПДАУ. Дослідження проводилося у 2019–2021 роках методом включеного спостереження і формуючого експерименту серед здобувачів вищої освіти 2 курсу факультету агротехнологій та екології спеціальності 201 Агронімія. Впровадження чотирьох дидактичних принципів, а саме відповідальності, патріотизму, екологічності та естетичного принципу, у викладання навчальної дисципліни «Квітникарство і декоративне садівництво» сприяє вихованню духовно зрілих, розумних та працелюбних фахівців в аграрній сфері України.

Ключові слова: дидактика, принципи, квітникарство та декоративне садівництво, здобувачі вищої освіти.

Abstract. The urgency of the topic is due to the search for new didactic principles and their introduction into the teaching of the discipline “Floriculture and ornamental gardening” at the Department of Plant Breeding PSAU. The study was conducted in 2019–2021 by the method of included observation and formative experiment among applicants for higher education 2nd year of the Faculty of Agrotechnology and Ecology, specialty 201 Agronomy. The introduction of four didactic principles, namely responsibility, patriotism, environmental and aesthetic principles, in the teaching of the discipline “Floriculture and Ornamental Horticulture” promotes the education of spiritually mature, intelligent and hard-working professionals in the agricultural sector of Ukraine.

Key words: didactics, principles, floriculture and ornamental gardening, applicants for higher education.

Вступ. Сучасні вимоги до якості навчання здобувачів вищої аграрної освіти викликають необхідність удосконалення педагогічної майстерності. Вона виявляється у формуванні загальних і фахових компетентностей. З цього приводу Н. Нічкало зауважує: «Нині багатоступенева система аграрної освіти потребує педагога нової генерації» (Нічкало, 2002). Викладаючи навчальну дисципліну «Квітникарство та декоративне садівництво», педагог, по-перше, має ознайомити студентську молодь із світовим різноманіттям квітів. По-друге, він повинен навчити особливостям садово-паркового мистецтва. По-третє, викладач має сформувати у слухачів курсу естетичну свідомість і, по-четверте, позитивно вплинути на їх духовний світогляд.

Актуальність теми обумовлена пошуком нових дидактичних принципів і впровадження їх у викладання навчальної дисципліни «Квітникарство і декоративне садівництво» на кафедрі рослинництва ПДАУ. М. Ярмаченко визначає дидактику як «розділ педагогіки, що викладає теорію освіти і навчання та розкриває закономірності засвоєння знань, умінь і навичок і формування переконань, визначає обсяг і структуру змісту освіти, удосконалює методи та форми навчання і виховання» (Ярмаченко, 2001).

Але засновником наукової дидактики вважається Я. Коменський, який проголосив ідею «саду насолоди» — біблійної метафори саду щодо шкільної освіти. Він зауважував, що «сад насолоди — це не заклик до первозданного світу; це заклик повернутись до бачення краси, насолоди, справедливості, миру, духовного й морального розвитку, здійсненням для всього існуючого. Учні, вчителі, навчальні заклади й суспільство, що покликані стати садами насолоди, місцями рясних плодів (як результат дисципліни), перетворились натомість на дикі хащі, де легко заблукати» (Коменський, 1989). Кінцева мета полягає в тому, щоб «цілий світ став садом насолоди для Бога, людей і всього існуючого» (Comenius, 1986). Ця ідея саду Я. Коменського символічна щодо назви і змісту навчальної дисципліни «Квітникарство та декоративне садівництво».

Матеріали і методи. Тому метою дослідження було довести значущість впровадження дидактичних принципів у викладання квітникарства та декоративного садівництва. Предмет дослідження — дидактичні принципи. Дослідження проводилося у 2019–2021 роках методом включеного спостереження і формуючого експерименту серед здобувачів вищої освіти 2 курсу факультету агротехнологій та екології спеціальності 201 Агрономія.

Результати та обговорення. Перший і головний дидактичний принцип — це принцип відповідальності. Викладач вищої школи несе велику відповідальність за формування мислення здобувачів вищої освіти. Педагог-християнин завжди керується принципом, що є у Біблії: «Ось я та ті діти, що дав мені Господь» (Біблія, 2016). Навчальний процес, який включає викладання природничих дисциплін у ВНЗ, повинен бути спрямований на критичну оцінку студентами двох моделей світу — еволюційної та креаційної. «Студентська молодь із задоволенням йде на контакт з емоційно багатою, психологічно гнучкою і мобільною людиною, яка володіє фундаментальними знаннями з дисципліни, що викладає, приймає самостійні рішення у професійних і життєвих ситуаціях, здатна бачити у студентах рівноправних партнерів, готова надати їм при необхідності будь-яку допомогу. Педагог мотивує студентів і у подальшому постійно вчитися» (Антонець, Антонець О. А., Філоненко, 2018).

Здобувачі вищої освіти повинні знати сучасні тенденції розвитку декоративного садівництва і квітникарства; асортимент деревних, кущових, квітникових та ґрунтопокривних рослин, методи розмноження декоративних рослин з урахуванням їх біологічних особливостей; організацію та новітні технології роботи декоративних розсадників; закони формування пейзажних композицій та аранжування квітів. Студенти повинні вміти розробляти перспективні і поточні плани розмноження та використання декоративних рослин; розрізняти декоративні рослини за морфологічними ознаками; організовувати виробничі процеси в декоративних розсадниках і садових

центрах; розробляти проекти озеленення територій та оформляти відповідну документацію; створювати зелені насадження різного призначення та здійснювати догляд за ними; проводити обстеження та здійснювати експертне оцінювання існуючих насаджень.

Другий принцип — це принцип патріотизму. Корінь слова — «патрік» перекладається з грецької мови як «отець». Зміст і сенс цього принципу пов'язаний з любов'ю до батьків, до рідного краю та свого народу, до довілля. Викладачі на заняттях формують любов до місцевості, де студент народився, навчається і буде жити. За самою ідеєю свого покликання педагог є вірним сином Батьківщини. Любов до свого народу та розуміння його духовних потреб є одними з головних особистісних якостей викладача. Він добре зробить, якщо у викладанні квітництва та декоративного садівництва використає свята, екскурсії, в яких згадуються духовні традиції українців. Але без любові до Бога ніколи не буде справжньої любові до Батьківщини. На території сучасного ПДАУ була розташована Полтавська духовна семінарія, яку закінчив видатний педагог Г. Ващенко. Він стверджував, що національне виховання повинне ґрунтуватися на «службі Богові та Батьківщині» (Ващенко, 1994).

Метою викладання навчальної дисципліни «Квітництво і декоративне садівництво» є формування наукових основ організації декоративного садівництва та квітництва, а також практичних навичок із розмноження, вирощування та використання в озелененні декоративних рослин. Викладачі повинні прищеплювати любов до розведення квітів, насаджень дерев та охорони довілля. В. Самородов і О. Байрак зауважують, що «зародження і розвиток природоохоронного руху на території нашого краю пов'язано з діяльністю Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, який був визначним осередком науково-дослідної, освітньої і культурної роботи» (Самородов, Байрак, 1996). Тому доцільно проводити заняття із студентами у дендропарку цього музею. Його площа 1 га. О. Халімон зазначає, що «видовий склад дендрофлори нараховує понад 100 видів, форм і сортів. Із них 13 — аборигенні види, в тому числі регіонально рідкісний для Полтавщини мигдаль степовий (*Amygdalus nana* L.), решта — інтродуценти з Північної Америки, Китаю, Японії, Кавказу, Криму, Далекого Сходу та Європи» (Халімон, 2021).

Влітку 2019 року навчальна практика з квітництва і декоративного садівництва проходила у Полтавському дендропарку, що є пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення в Україні. На площі 124 га створено колекцію дерев і кущів понад 200 видів. Викладачі разом із студентами допомогли працівникам парку прибрати сміття.

20 травня 2021 року на території ПДАУ здобувачі вищої освіти факультету агротехнологій та екології разом із ректором і деканом посадили два тюльпанових дерева. В цей день «інноваційна освітня діяльність щодо викладання природничих дисциплін була представлена конференцією до Дня науки, що присвячена Карлу Ліннею. Він народився 23 травня 1707 року» (Антонець, Антонець О. А. 2021). Третій дидактичний принцип — «принцип екологічності» (Львовичка, 2003) що веде до створення середовища власного розвитку. Але у здобувачів вищої освіти педагог, в першу чергу, повинен формувати вертикальний розвиток. Це розвиток духовних сенсів, сил душі й духу. А. Львовичка зауважує, що у студентів необхідно розвивати «найкращий тип стосунків людини та довілля — екоорієнтований антропоцентризм» (Львовичка, 2003). Згідно з таким підходом, сформований світогляд покладає на людину відповідальність за все, що вона створює. За законами спілкування цей тип стосунків має характер «суб'єкт-суб'єктних» і є актуальним у сучасному громадянському суспільстві. Але, щоб вдосконалити типи взаємин людини та довілля, автори пропонують нову модель — «екоорієнтований геоцентризм». В основі таких взаємин є Бог — (θεός), який створив Всесвіт, енергію, природу планети Земля і людину. Це креаційна модель. Вона цілком пояснює сутність творіння — людина з'явилася не як продукт еволюції, а у результаті свідомої праці Творця. Тому образ Божий внутрішньо притаманний людині.

Божий план створення людини та її діяльності на планеті включав оригінальність, суверенність та пріоритетність людини над усією природою. «Землю Господь віддав синам людським!» (Біблія, 2016). Тому людина несе відповідальність за все, що її оточує, починаючи з екології душі, себто взаємин з людьми, і закінчуючи довіллям. Вона повинна постійно вдосконалювати стосунки у родині і суспільстві, а також примножувати природні об'єкти. Тоді з'явиться можливість зупинити екологічну кризу.

На основі таких взаємин розроблено тренінг «Антропологічне садівництво», на який є свідоцтво на авторське право за № 106956 від 4.08.2021. Він проводиться разом з артшоу, яке презентує художниця. Проголошується головна ідея тренінгу: «Господь — це садівник в Едемі. «І сказав Бог: Створімо людину за образом

Нашим, за подобою Нашою» (Біблія, 2016). Тому людина — це Божий садівник». Антропологія садівника представлена Папою Франциском в Енцикліці хвали. Він виходить із реалістичної передумови Божого дару: «Здатність людини трансформувати реальність повинна розвиватися на основі розуміння того, що все спочатку було дароване Богом» (Франциск, папа Римський, 2015). Саме з реалізму дару та подяки слідує погляд на людину не як на пана або раба, але як на садівника. Він пояснює: «Ми — не Бог. Земля створена раніше нас і була нам дана. Важливо пам'ятати, що людині було доручено “обробляти і доглядати” земний сад. «І взяв Господь Бог людину, і оселив її в Едемському раю, щоб обробляти його та його доглядати» (Біблія, 2016). Якщо “обробляти” означає зорювати і працювати на земній ділянці, то “доглядати” — значить захищати, дбати, охороняти, берегти, спостерігати цей сад» (Франциск, папа Римський, 2015). Також людина як садівник може бути благословенням будь-кому, хто потребує допомоги — «обробки й догляду». Така людина є «деревом життя для тих, хто тримається міцно її» (Біблія, 2016). «Тому у цьому тренінгу викладач також вчить будувати взаємини з іншими людьми з позиції допомоги, підтримки і перетворення їхнього життя» (Антонець, Антонець О. А., 2021). Система стосунків з оточуючим середовищем, що дає можливість стати щасливою людиною, формується за принципом: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чинить їм і ви» (Біблія, 2016). Після артшоу здобувачі вищої освіти дивляться на картину. Тренер задає питання: «Яким Ви бачите себе як садівника? Що Ви можете зробити для покращення довкілля або для відновлення взаємин з людиною? Напишіть варіанти відповідей».

Четвертий принцип — естетичний. Споглядання краси, а саме чудових творів мистецтва, квітів, впливає на формування гармонійної особистості. На нейрофізіологічному рівні, як зазначають В. Медведєв та А. Єгорєнков, «сприйняття краси корелює з активністю передніх частин кори головного мозку, що бере участь у реалізації вищих психічних функцій, а саме формування досвіду, здійснення вибору, самоусвідомлення, формування модусів соціальної поведінки, ретроспекції власного життєвого шляху, реалізації релігійних складових психіки» (Медведєв, Єгорєнков 2017). Споглядання і переживання краси упорядковує сприймання світу. Краса врівноважує чуттєве й раціональне.

Тому викладачі пропонують на лабораторних заняттях навчити студентів аранжуванню квітів. На сьогодні в європейському квітковому аранжуванні існує три основні стилі: вегетативний; декоративний; форма-лінійний. Виділяють ще паралельний стиль. Прибалтійська школа виділяє п'ять стилів: вегетативний; декоративний; форма-лінійний; форма і транспарентний. Викладач покаже вищеназвані стилі, спираючись на форми букетів, зображені на рис. 1.

Рис. Форми букетів: 1-кругла; 2-овальна; 3–5-трикутна; 6-напівмісячна трикутна; 7-вертикальна; 8-S-подібна

На основі естетичного принципу також пропонується виконання флористичної композиції — вирізанок. Використання паперу дає можливість зробити чудові аплікації з квітів для вишуканих листівок до Великодня або Різдва. Листівки буде використано для подарунку близьким людям до цих свят. Як зауважує Н. Свистун, «творча праця з папером, ножицями та клеєм викликає позитивні емоції, створює психологічний комфорт, веде до реалізації прихованих здібностей» (Свистун, 2006).

Роблячи вирізанки, яскраво розкривається індивідуальність кожного студента. Я. Коменський закликав: «Навчання повинно бути таким, щоб бачило око, чуло вухо та був дотик пальцями» (Коменський, 1989). Тому важливо організувати процес виготовлення вирізанок, виходячи з розуміння їх впливу на формування як естетичного почуття здобувачів вищої освіти, так і екологічного мислення. Викладач допомагає відчувати красу довкілля, зокрема квітів, підбадьорює аудиторію, говорячи слова заохочення. Це сприяє творчим процесам і допомагає зосередитися на праці.

22 травня 2019 року вперше в ПДАУ відбувся фестиваль квітів — нова програма щодо виховання у ЗВО любові до рослин і рідного краю. На цьому святі було проведено майстер-клас з аранжування, а після нього конкурс композицій із квітів, у якому брали участь викладачі та студенти. Також для ЗВО було організовано конкурс вирізанок. Гасло фестивалю — «Усе Він прегарним зробив свого часу» (Біблія, 2016).

Висновки. Усе, що відбулося в нашій державі за 30 років незалежності, спонукає до проведення глибокої реформації як у духовній сфері, так і в системі освіти. Педагог повинен стати взірцем професіонала, носієм високих громадянських та особистісних якостей. Від того, наскільки він здатний проводити інновації у навчальному процесі, залежить якість знань здобувачів вищої освіти і формування їхнього світогляду. Впровадження чотирьох дидактичних принципів, а саме відповідальності, патріотизму, екологічності та естетичного принципу, у викладання навчальної дисципліни «Квітникарство і декоративне садівництво», сприяє вихованню духовно зрілих, розумних та працелюбних фахівців в аграрній сфері України.

Список використаних джерел

- Біблія. (2016). ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія». Переклад Рафаїла Турконяка. 1064 с.
- Антонець, М.О., Антонець, О.А. (2021). Впровадження нових програм у викладання природничих дисциплін. *Біорізноманіття: інноваційна діяльність у системі екології й освіти*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (с. Крива Руда, Семенівський р-н, Полтавська обл., 3–4 червня 2021 р.). Полтава: С. 115–118.
- Антонець, М.О., Антонець, О.А., Філоненко, С.В. (2018). Вплив оновленого мислення здобувачів вищої освіти на формування світогляду. *Критичний підхід у викладанні природничих дисциплін*: матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (м. Київ, 14 листопада 2018 р.). Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, С. 10–17.
- Ващенко, Г.Г. (1994). Виховний ідеал. Полтава: *Полтавський вісник*. 190 с.
- Коменський, Я.А. (1989). *Великая дидактика*. Москва: Педагогика, 416 с.
- Львовичкіна, А.М. (2003). *Екологічна психологія*: навч. посіб. Київ.: Міленіум, 120 с.
- Медведев, В.В. Єгоренков, А.І. (2017). Мистецтво краси та мистецтво лікування: естетичне виховання у формуванні евристичного мислення лікаря на прикладі фахового становлення свт. Луки (Войно-Ясенецького). *«Духовність та милосердя в сучасній медичній практиці» з нагоди 140-річчя від дня народження В.Ф. Войно-Ясенецького (Святого Луки, Архієпископа Кримського)*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Філософсько-гуманітарні читання. № 4. С. 235–241.
- Ничкало, Н. (2002). Міністерство аграрної політики та Міністерство освіти і науки: проблеми навчальних закладів аграрного профілю маємо розв'язувати разом. *Освіта України*. С. 5.
- Самородов, В.М., Байрак, О. М. (1996). Витоки та розвиток заповідної справи. *Заповідна краса Полтавщини*. Полтава: Астрея, С. 38–43.
- Свистун, Н.И. (2006). *Эта удивительная бумага*. «Богомыслие». Одесса: 124 с.
- Франциск, папа Римський. (2015). *Энциклика «LAUDATO SI'. О заботе об общем доме»*: пер. с ит. Москва: ИО Издательство Францисканцев, 192 с.
- Халімон, О. (2021). Науково-освітня цінність дендропарку Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського. *Біорізноманіття: інноваційна діяльність у системі екології й освіти*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (с. Крива Руда, Семенівський р-н, Полтавська обл., 3–4 червня 2021 р.). Полтава: С. 24–27.